

Lähde! manuaali

TOIMITTANUT: ELINA T. STOOR

LÄHDE!

VERSIO 2.0.

Sisällysluettelo

Lähde! -sanasto

1. Kokeilevaa taidetoimintaa sosiaali- ja terveysalalla

2. Kuvaus taidekummitoiminnasta

2.1. Kulttuurihyvinvointi

2.2. Hyvän taidekummin ominaisuudet

2.3. Taidekummitoiminnan hyödyt

2.4. Työskentely yksiköissä

2.5. Lähdekummi työparina

2.6. Hankkeessa tehtyjä havaintoja

3. Taidekummin työ pähkinäkuoressa

4. Projektitaiteilija levittää taidetta kuntiin

5. Projektitaiteilijan toimeksianto pähkinäkuoressa

6. Lähteen tekijät

7. Kiitossanat

8. Lähde! -manuaalin lähteet

Julkaisija: Lähde! Taiteesta osallisuutta -hanke

Hankkeen rahoitus: ESR

Toimittanut: Elina T. Stoor

Kannen kuva: Tuomo Kangasmaa

Sisäkannen kuva: Jaani Föhr

Lähde! -sanasto

Asiakas

Lähde! -hankkeen asiakkaita ovat olleet tukea tarvitsevassa elämäntilanteessa olevat työikäiset ihmiset. Hankkeen asiakkaiksi on merkitty kehitysvammaiset, maahanmuuttajat, mielenterveys- ja päihdekuntoutujat, pitkäaikaistyöttömät ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret.

Hyvinvointitaide

Hyvinvointitaide on taiteellista ja osallistavaa toimintaa, jonka tavoitteena on hyvinvointipalvelujen asiakkaiden elämänlaadun, henkisen vireyden ja terveyden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen.¹

Kulttuurihyvinvointi

Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä tai yhteisöllisesti jaettua kokemusta siitä, että kulttuuri, taiteet ja luova toiminta lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen.²

Lähde!

Lähde! -hankkeet ovat olleet Oulunkaaren kuntayhtymän ja Taidekeskus KulttuuriKauppilan toteuttamia ESR-hankkeita, joiden tavoitteena oli laaja-alaisen hyvinvoinnin edistäminen taiteen keinoin. Lähde! Taiteesta voimaa arkeen -hankkeessa (2017-2020) kokeiltiin uudenlaisia toimintamalleja taiteen hyödyntämisessä sote-palveluissa. Lähde! Taiteesta Osallisuutta -hankkeessa juurutettiin taidetyötä osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden palveluita (2020-2023).

Lähde! -hyvinvointipuisto

Lähdepuisto on rakennettu puistoalue, jossa yhdistyvät taiteen lisäksi luonto ja liikunta. Puisto on ihmisten kohtaamispaikka, joka kehittyy jatkuvasti käyttäjien toimesta. Siellä voidaan järjestää erilaisia tapahtumia ja yhteisötaidetempauksia. Lähdepuisto suunnitellaan ja rakennetaan yhteistyössä kuntien teknisten ja ympäristöpalvelujen kanssa.

Lähdekummi

Lähdekummi on sote-yksikön työntekijä, joka on koulutettu työskentelemään taidekummin kanssa. Lähdekummi toimii taidekummin työparina. Sotealan ammattilaisena lähdekummi huolehtii yksikön asiakkaiden tarpeista ja turvallisesta työskentely-ympäristöstä. Työparityöskentelyn tavoitteena on lisätä asiakkaiden hyvinvointia.

Lähdestudio

Lähdestudio on asiakkaiden käyttöön tarkoitettu avoin ja pysyvä taiteellisen työskentelyn tila, joka mahdollistaa taiteen tekemisen myös asiakkaan omalla ajalla.

Osallisuus

Osallisuus on yksilöllinen kokemus, joka syntyy ihmisen tunteesta kuuluvansa merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Osallisuus näkyy ryhmän jäsenten keskinäisenä arvostuksena ja luottamuksena, sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisössään. Yhteiskunnalla on velvollisuus järjestää palvelunsa ja toimensa niin, että ihmisten oikeudet ja mahdollisuus vaikuttaa toteutuvat. Tätä varten on vahvistettu poliittisia päätöksiä, joilla turvataan ihmisten osallistumista ja osallisuutta yhteiskunnassa.³

Projektitaiteilija

Projektitaiteilija on taiteilija, taiteen koulutettu ja kokenut ammattilainen, joka suunnittelee ja toteuttaa lyhytkestoisia yhteisötaiteen projekteja asiakkaiden kanssa. Projekteissa hyödynnetään taidetta kuntien alueiden, tilojen, palveluiden ja toimintojen kehittämisessä. Taideprojektien tavoitteena on lisätä yksiköiden asiakkaiden osallisuutta ja levittää taidelähtöisiä menetelmiä kuntien toimintoihin. Projektitaiteilija toteuttaa työnsä toimeksiantona eli tarjoaa ja laskuttaa palvelun yksityisenä palveluntuottajana, eikä ole näin ollen työsuhteessa kuntaan.

Sosiaalisen taiteen residenssitoiminta

Sosiaalisen taiteen residenssitoiminnassa taiteilijat elävät asiakkaiden arjessa. Taiteilijat ohjaavat asiakkaiden taidetoimintaa, mutta toteuttavat myös omaa taiteilijuuttaan asiakastoiminnan rinnalla. Näin ollen asiakkaat pääsevät osaksi myös taiteilijan henkilökohtaista taiteellista prosessia.

Soveltava taide

Soveltavalla taiteella tarkoitetaan asiakaslähtöistä taidetoimintaa. Siinä käytetään ja sovelletaan taiteen eri muotoja osallistujien ja tilaajan tarpeista käsin. Soveltava taide yhdistetään usein sosiaali- ja terveyspalveluissa tarjottavaan taidetoimintaan.⁴

Taide

Taide on yksi kulttuurin peruskäsitteistä. Se nähdään prosessina, jonka lopputuotoksena on erilaisten elementtien tarkoituksellinen järjestely tiettyyn muotoon. Taide on ilmaisun, viestinnän, kannanoton ja mielihyvän tuottamisen väline, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisten ajatteluun ja tunteisiin.⁵

Lähteessä ollaan käytetty seuraavaa taidejaottelua: kuvataide, musiikki, tanssi, teatteri- ja näyttämötaide, elokuva- ja mediataide, taideteollisuus, arkkitehtuuri ja muotoilu, kirjallisuus.

Taidelähtöiset menetelmät

Taidelähtöisillä menetelmillä tarkoitetaan eri taiteen muotojen soveltamista asiakkaiden kanssa työskennellessä. Siinä taide nähdään enemmänkin työvälineenä kuin taiteen tekemisenä.⁶ Taidelähtöisiä menetelmiä voivat tarjota ja toteuttaa muutkin kuin taidealan ammattilaiset.⁴

Taidekummi

Taidekummi on taiteilija, taiteen koulutettu ja kokenut ammattilainen, joka suunnittelee ja ohjaa pitkäkestoista hyvinvointitaide-toimintaa yksiköissä. Evankelisluterilaisen kirkon mukaan kummin tehtävä on toimia lapsen aikuisena ystävänä.⁷ Taidekummin tehtävä on toimia yksiköiden asiakkaiden rinnalla tasa-arvoisena taidekumppanina.

Taideystävät

Taideystävissä taidekummi tuo yhteen kaksi henkilöä eri kunnista ja yksiköistä. Taideystävien valinta tehdään samankaltaisten kiinnostusten kohteiden perusteella. Malli toimii parhaiten aktiivisten sekä toiminnallisten henkilöiden kesken. Kohtaamiset ja taidetoiminta tapahtuvat etäyhteyksin, jolloin se soveltuu erinomaisesti haja-asutusalueiden asiakkaille.

Voimauttava taide

Voimauttavassa taiteessa pyritään saamaan ihmisen intuitiivinen ja alitajuinen taso työskentelemään taiteen keinoin. Voimauttavan taiteen avulla saavutetaan usein voimaannuttavia kokemuksia, mutta sen avulla voidaan myös avata ja työstää ihmisen toimintaa rajoittavia haasteita.

Yhteisötaide

Yhteisötaide on taidetta, jota tehdään määritellyn yhteisön jäsenten ehdoilla ja tarpeista käsin. Yhteisötaide syntyy vuoro-vaikutuksessa taiteilijan ja osallistujien välillä.⁸ Yhteisötaiteen lopputuloksena syntyy yleensä jokin yhteinen teos.

Yksikkö

Sosiaali- ja terveydenhuollon yksikkö tai kunnan yksikkö, joka tarjoaa päivä- ja työtoimintaa, työpajatoimintaa tai maahanmuuttotyön palveluita asiakkaille. Yksiköiden asiakkaat ovat eri kuntoisia ja tarvitsevat eri tasoisia tuetun toiminnan palveluita.

1

Kokeilevaa taidetoimintaa sosiaali- ja terveysalalla

Lähde! on taiteen uumenista pulppuava luovuuden lähde

Lähde! -hanke lähti ideasta kokeilla uudenlaisia taidelähtöisiä toimintoja sote-palveluissa. Siinä yhdistivät tietonsa ja taitonsa Pohjois-Pohjanmaan luoteisen alueen sosiaali- ja terveystalveta järjestävä Oulunkaaren kuntayhtymä sekä lissä toimiva Taidekeskus KulttuuriKauppila. Hedelmällisen yhteistyön tuloksena koottiin ESR-hanke, jolla tavoiteltiin laaja-alaista taidehyvinvointia alueen työikäisille sote-palveluiden asiakkaille. Näitä olivat mielenterveyskuntoutajat, päihdekuntoutajat, sosiaalista kuntoutusta tarvitsevat työikäiset, maahanmuuttajat, kehitysvammaiset sekä syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Lähde! Taiteesta voimaa arkeen -hanke sai myönteisen rahoituspäätöksen ja käynnistyi helmikuussa 2017.

Lähde! Taiteesta voimaa arkeen -hanke (2017-2020)

Lähde- hankkeessa kokeiltiin seuraavia toimintoja:

- taidekummi- ja taidetyöpajatoimintaa
- sosiaalisen taiteen residenssejä
- Lähde! -hyvinvointipuistojen suunnittelua ja käyttöä

Taidekokeilujen tavoitteena oli kehittää sekä ennaltaehkäiseviä, varhaisen tuen taidepalveluita että hyvinvointia tukevaa taidetoimintaa erilaisissa tukea tarvitsevilla elämäntilanteissa oleville asiakkaille. Taidetyökentelyllä haluttiin vaikuttaa asiakkaiden etenemiseen omilla poluillaan kohti seuraavaa askelmaa kuten opiskelupaikan löytämistä tai työelämään siirtymistä.

Ensimmäisessä Lähteessä saatiin kannustavia tuloksia. Taidekummityökentelystä sekä hyvinvointipuistoista koottiin toimintamallit ja sosiaalisen taiteen residenssi jäi osaksi KulttuuriKauppilan residenssitarjontaa. Hankkeen lopussa nousi kuitenkin tarve jäsenellä ja juurruttaa taidekokeiluja pysyviksi toiminnoiksi ja toimintamalleiksi kuntien hyvinvointipalveluissa. **Syntyi**

Lisätietoja hankkeista sekä niiden toiminnoista ja tuloksista sivulla www.lahdetaide.fi

Lähde! Taiteesta Osallisuutta -hanke (2020-2023)

Toisen Lähteen keskiössä toimivat taidekummit yhdessä työpariensä lähdekummien kanssa. Ajatuksena oli tarjota soveltavaa taidetoimintaa ja kehittää taidelähtöisiä menetelmiä yksiköiden käyttöön. Lisäksi edeltävän hankkeen Lähdepuistojen suunnittelutyössä huomattiin, että mitä tahansa tilaa voidaan kehittää taiteen keinoin; puhuttiinpa sitten sisä- tai ulkotilasta tai vaikkapa suuresta alueesta. Tilojen taidelähtöisestä suunnittelusta hyötyvät sekä tilaaja että suunnittelija. Teknisiin suunnitelmiin saadaan kerättyä helposti ja mielekkäästi käyttäjien tarpeita, ja tilaan sormenjälkensä jättäneille syntyy osallisuuden tunnetta. Jatkohankkeessa päätettiin syventää tiloja kehittävää toimintaa testaamalla projektitaiteilijuutta sekä tiloissa tapahtuvaa Lähdestudiotoimintaa.

2 Kuvaus taidekummitoiminnasta

Taidekummi on voimauttavan taiteen lähettiläs

2.1. Kulttuurihyvinvointi

Taidekummi on taiteilija, joka työskentelee sosiaali- ja terveyspalveluiden yksiköiden asiakkaiden kanssa pitkäkestoisesti, vähintään puolen vuoden ajan. Taidekummi suunnittelee, ohjaa ja järjestää taidetoimintaa, jonka avulla asiakkaat voivat kohdata ja käsitellä itseensä vaikuttavia asioita toisin menetelmin ja silmin. Taidekummi ei ole terapeutti, mutta taidekummin käyttämillä menetelmillä voi olla terapeuttisia vaikutuksia. Siksi Lähteen taidekummitoimintaa kutsutaan *voimauttavaksi taiteeksi*. Taidetoiminta on sekä yksilötyöskentelyä, parityöskentelyä että ryhmätyöskentelyä.

Ihmisen ollessa haavoittuvassa tilassa, on tärkeää, että hän saa tarvittavan avun arjessa selviytymiseen, keskusteluapua sekä mielekästä tekemistä. Näitä välineitä yhteiskuntamme on tottunut tarjoamaan erilaisten palveluiden kautta. Taiteilijoiden hyödyntäminen sosiaali- ja terveyspalveluissa on kuitenkin, jos ei uutta, niin ainakin suhteellisen vähäistä. Taide on mielletty pitkään joko mielekkääksi tekemiseksi tai terapia-ammattilaisten välineeksi, josta ei juurikaan nähdä välimuotoja. Kulttuurihyvinvointi-termin myötä on alettu rahoittamaan kokeilevaa taidetoimintaa, ja hankkeiden avulla tehdyillä testauksilla sekä tutkimuksilla on saatu merkittäviä tuloksia ihmisten auttamisessa. Näiden johdosta ymmärrys taiteen moniulotteisuudesta on laajentunut merkittävästi.

2.2. Hyvän taidekummin ominaisuudet

Taidekummi on alati kiinnostunut kehittämään sosiaalista ja taiteellista osaamistaan

Taidekummin mottona voisi toimia *ihmiseltä ihmiselle*. Tämä tarkoittaa, että taidekummi ei aseta itseään kenenkään yläpuolelle, vaan toimii tasavertaisena kumppanina asiakkaiden kanssa. Näin voidaan synnyttää aitoa luottamusta, jolloin osallistujan henkisten esteiden ja epä mukavuusalueen ylittäminen on helpompaa. Ihminen uskaltautuu avaamaan itsensä luovuudelle.

Taidekummi luottaa taiteeseen ja omaan taitelijuuteensa. Mitä rohkeammin taidekummi toimii oman taiteensa kautta, sitä enemmän hänellä on annettavaa asiakkaiden prosesseihin. Hän levittää yksiköihin oman läsnäolonsa ja innostuksensa taidetta kohtaan. Taide toimii välineenä sekä luottamuksellisen ilmapiirin syntymisessä että asioiden ja tilanteiden hahmottamisessa uudella tavalla. Taiteella voidaan murtaa mielen esteitä, jolloin ihmisellä on valmius tehdä oivalluksia, jotka voivat muuttaa käsitystä omasta elämästä.

Ihmisten parissa työskenneltäessä ei kuitenkaan mennä väline edellä. Välillä joudutaan tilanteisiin, joissa pitää vaihtaa välineitä jopa lennosta. Läsnä oleva taidekummi lukee tilanteita ja kuuntelee ihmisiä herkällä korvalla. Hänellä on runsaasti kerättyjä ja kehitettyjä taidemenetelmiä, joiden avulla pystytään ottamaan muuttuvat tilanteet nopeasti haltuun.

Toiminta on ihmisläheistä,
tasavertaista ja kunnioittavaa,
eli ihmiseltä ihmiselle

Oikealla taidekummi Heidi Ranta.
Kuvaaja: Jaani Föhr

2.3. Taidekummitoiminnan hyödyt

Taidekummi auttaa sukeltamaan intuitiiviseen tilaan
Mielekkäällä tekemisellä on tutkitusti hyvinvointia lisääviä vaikutuksia. Käsityötieteiden professori Sinikka Pöllänen on tutkinut muun muassa käsitöiden tekemisen myönteisiä vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin. Hän on osoittanut tutkimuksissaan, että käsityöt virkistävät ja tasapainottavat mieltä sekä antavat tarkoituksellisuuden tunnetta elämään.⁹

Taidekummitoiminnan vaikutuksia on kartoitettu haastatteluilla, palautteilla ja päiväkirjoilla. Näistä kaikista on löydettävissä selkeästi samankaltaisia vaikutuksia:

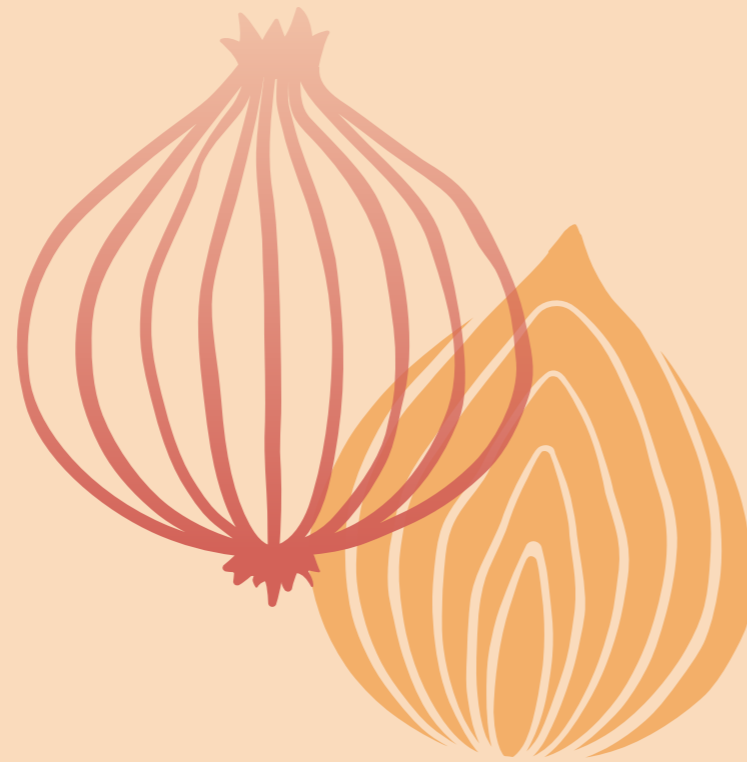
Pitkäkestoinen taiteellinen työskentely rentouttaa, rakentaa luottamusta ja auttaa ihmisiä vapautumaan. Vapautumisen myötä ihminen löytää itsestään uusia piirteitä ja taitoja, jotka vahvistavat itseluottamusta ja sosiaalisia taitoja. Hän uskaltaa tuoda rohkeammin mielipiteensä julki ja ilmaista päätöksiään elämänsä suhteen.

Nämä ovat kiistatta vaikutuksia, jotka hyödyttävät ihan jokaista ihmistä.

Taidekummitoiminnasta kerätyistä materiaaleista löytyi kuitenkin mielenkiintoinen ilmiö. Haastatteluissa oli toistuvasti havaittavissa ilmaukset *tuntosarvet koholla* ja

taide kumpuaa syvemmältä kuin tekeminen. Näihin haluttiin lisätä ymmärrystä ja konkretiaa, joten teemoja työstettiin syvemmin. Jatkotyöstössä nousivat esiin sanat *alitajunta* ja *intuitio*, joita tutkimalla ja sanoittamalla voitiin tehdä seuraava päätelmä:

Voimauttava taidetoiminta mahdollistaa erilaisen kanavan tunteiden käsittelylle ja purkamiselle, jonka kautta taidetta työstävä ihminen pystyy hyödyntämään intuitiotaan.

Taidekummi Talvikki Pisilä kuvaa intuitiota seuraavasti:

”Intuitio on aisti, jota voisi kuvata unen ja valveen kaltaiseksi rajatilaksi, jolloin ihmisen mieli on avoin luovuudelle ja ratkaisuille - virtauksille. Taiteilijana koen intuitiivisuuden niin, että uppoudun työhöni ikään kuin unohtaisin itseni. Siinä tapahtuu välähdyksenomaisesti oivalluksia tai tuntemuksia, jotka ohjaavat eteenpäin. Taidekummina taas olen taiteilija, jolla on omakohtaista kokemusta intuition hyödyntämisestä taiteessa, ja jonka pyrin valjastamaan asiakkaiden käyttöön.”

**”The intuitive mind is a sacred gift and the rational mind is a faithful servant. We have created a society that honors the servant and has forgotten the gift.”
- Albert Einstein**

*Kuvateksti vasen sivu:
Usein asiakkaan haasteita lähestytään ongelma ja ratkaisu kerrallaan, aivan kuin kuorittaisiin sipulia kerros kerrokselta. Taiteen kautta kanavoidulla intuitiolla voidaan päästä suoraan ongelman ytimeen, jolloin taide-toiminta voi nopeuttaa asiakkaan voimautumista.*

FAKTA

INTUITION TUTKIMUS

.....

Intiota ollaan tutkittu ja käsitelty lukuisissa tutkimuksissa että artikkeleissa. Tohtori Keiji Tanaka *RIKEN Brain -instituutista* teki merkittävän tutkimuksen tiedostamattomien päätösten vaikutusta aivojen eri osa-alueissa käyttäen pään magneettikuvauksia.¹⁰ Intuitiosta ollaan kiinnostuttu myös psykologiassa. Tommy Hellsten viittaa viimeisessä teoksessaan *Olemisen Voima* intuition merkityksestä vuorovaikutustilanteissa.¹¹

Taiteesta ja intuitiosta puhuttaessa merkittävimpiä tutkijana voitaneen kuitenkin pitää professori Asta Raamia, joka on tutkinut laajalti taiteen ja tieteen tekijöiden työskentelyä ja ominaisuuksia. Hän kuvailee kirjassaan *Intuitio*³ taiteen ja tieteen tekijöitä omintakeiseksi ja epäyhtenäiseksi joukoksi, jota yhdistää kyky hyödyntää ja välittää superintuitiota. Raami kuvailee taiteilijan työskentelyä intuition kanssa seuraavanlaisesti: ”Taiteilija on luonut yhteyden ja kuljettaa meidät avaamaansa tilaan, jossa voimme avautua yhteyden kokemukseen.”¹²

Intuitio on siis useamman tieteenalan kiinnostuksen kohde. On siis vain ajan kysymys koska intuition todenperäisyydestä saadaan lyötyä selkeä läpimurto.

.....

Pirkka Pitkäaikaistyöttömän tarina

Taidekummin voimauttava ryhmätaidetoiminta aloitettiin henkilökohtaisilla töillä. Pirkan työstä oli löydettävissä erikoista rytmiä. Taidekummi rohkeni kysyä työn merkitystä, jolloin Pirkka avautui ja kertoi avioerostaan sekä sen myötä menetetyistä lapsestaan. Hän uskoi, ettei tule koskaan saamaan enää kontaktia tähän.

*Pirkka, 44 v, eli tasaista ja rutii-
ninomaista arkea. Hänellä ei ollut
suuria unelmia työttömyydestä
poispääsemiseksi, vaan Kelan päi-
väräha tuntui turvalta. Pirkka näki
maailman vakavasti - asiat olivat
toistuneet tähänkin asti samalla
tavalla. Hänellä oli tavattoman
tarkka kädenjälki, mutta hän ei itse
nähnyt, että taitoa voisi käyttää
hyödyksi jossakin palkkatyössä.
Pirkka halusi olla rauhassa.*

*Taiteen kautta oli helppo palata asiaan. Toistuvista taide-
hetkistä ja niistä poikineista keskusteluista voimaantuneena
uskalsi Pirkka lopulta olla yhteydessä kaipaamansa, nyt jo
aikuiseksi kasvaneeseen lapseensa. Tilanne ei ollut kuiten-
kaan helppo. Pirkan entinen puoliso oli ehtinyt värittää
lapselle kuvan vanhemmasta, joka ei ollut halunnut olla osa
hänen elämäänsä.*

*Taidekummituokiot kestivät 16 viikkoa. Tänä
aikana Pirkka oppi käsittelemään tuntemuksiaan
taiteen keinoin. Hän huomasi, että on hyväk-
syttävää pitää puoliaan omista asioista, ja se
tapahtuu vain kommunikoimalla. Hänen itsetun-
tonsa nousi onnistumisten myötä niin, että hän
uskaltautui hakemaan osa-aikaista työpaikkaa
koneistamolta.*

*Nykyään Pirkan arki on edelleen tasaista, mutta
siinä on positiivinen vivahde. Hän on onnistunut
uudelleenrakentamaan suhteen lapseensa, ja he
tapaavat säännöllisesti joka viikko ruoan laiton
merkeissä. Pirkka työskentelee koneistamolla,
missä hän opettaa rauhallista asennetta ja
tarkan kädenjäljen merkitystä nuoremmille
kollegoilleen. Pirkan uusi elämä on vasta alussa.*

Taidekummin arvolupaus

Asiakas

Ihminen, joka vaikuttaa haluttomalta muuttamaan tilannettaan. Tavoittelee arjen perusasioita.

Asiakkaan ongelma

Ei tunnista omia taitojaan tai miten voisi käyttää niitä työssä. Ei osaa, eikä halua kommunikoida ongelmistaan. Keskustelu voi tuntua epämiellyttävältä, jopa kuulustelulta.

Ratkaisu

Taidekummin voimauttava taidetoiminta, jolla saadaan uudenlainen ilmaisumuoto ja kanava kohti intuitiivista tekemistä. Taiteen kautta on mahdollisuus kanavoida vaikeita asioita itsestä ulos - niille voidaan piirtää ääriiviivat tai kuvailla niitä.

Hyöty

Pitkäkestoisella taidetyöskentelyllä synnytetään luottamukselliset välit. Taiteen avulla pinnan alla olevat, hiljaiset asiat voivat nousta esille, ja niitä voidaan käsitellä sekä työstää. Taiteella saavutetaan myös positiivisia kokemuksia, jolloin asiakas saa varmuutta ja voi löytää itse ratkaisunsa haasteisiinsa.

Erottuvuus

Taidekummissa on työkalupakki täynnä taidemenetelmiä, jotka avaavat hiljalleen kohti intuitiivista tekemistä. Taidekummi aistii herkästi, ja ohjaa asiakasta hienovaraisen herkillä työskentelyllä kohti intuitiota.

Lupaus

Taidekummien pitkäkestoinen taidetyöskentely mahdollistaa luottamuksen syntymisen, jolloin asiakkaan kynnys taiteen tekemiseen madaltuu. Voimauttavan taiteen avulla pelot ja ongelmat voidaan siirtää henkilön ulkopuolelle, jolloin vaikeilta tuntuvia asioita on helpompi käsitellä. Intuitiivinen taide antaa asiakkaalle uudenlaisen ilmaisukeinon, joka auttaa päätösten teossa ja rohkaisee ilmaisemaan tahtonsa.

Voimauttavalla taidetoiminnalla voidaan nopeuttaa asiakkaan voimautumista, ja tehdä säästöjä yhteiskunnalle

Yhteiskunnan kulut pitkäaikais-työttömästä kuukaudessa

Laskelma perustuu edellisen aukeaman tarinaan - pitkäaikaistyötön vs. osa-aikatyö. Laskelma on suuntaa antava, eikä siinä ole huomioitu välillisiä kuluja, kuten työpaja-toiminnan ja terveystalvelujen kuluja. Summat on otettu Kelan sivuilta ja käytetty Kelan laskureita tammikuussa 2023.¹³

ENNEN

Pirkka Pitkäaikaistyötön yli 1 000 pv työttömänä, ei alaikäisiä lapsia

.....

Kelan maksama työttömyysetuus:

37,21 €/päivä, josta kunnan maksuosuus 70 %.

37,21 €/päivä * 21,5 = 800,015 €/kk,
josta vero -20%, jää 640 €

Asumistuki 315 €

vuokrakaksio lissä, vuokra 490 €/kk, erillinen vesi- ja sähkömaksu, lämmitys kuuluu hintaan

Toimeentulotuki 130,11 €

yksinasuvan käteen jäävä perusosa 555,11 €

640 € + 315 € - 490 € - vesi ja sähkö 40 € = 425 €
555,11 € - 425 € = 130,11 €

.....

Yhteiskunnan kulut yhteensä 1245,12 €/kk

Valtion osuus 800,01€ x 0,3 + 315 € + 130,11€ = 685,11€

Kunnan osuus 800,01€ x 0,7 = 560,01 €

JÄLKEEN

Kulut osa-aikaisesta työntekijästä kuukaudessa, 50% työaika

.....

Sorvaajan palkka:

n. 2600 €, josta 50% 1300 €

Soviteltu työmarkkinatuki:

suojaosa 300 /kk, tästä ylimenevästä osasta vähennetään -50%.

Huomioon otettava palkka

(1300 € - 300€) x 0,5 = 500 €,

Työmarkkinatuki 800 € - 500 € = 300 €

Pirkan ansiot yht. 1600 €

Asumistuki 140 €
ei toimeentulotukea

.....

Yhteiskunnan kulut yhteensä 440 €/kk

Valtion säästö 1245,12 € - 440 € = 801,12 €.

Kunnan säästö 560,01 €

2.4. Työskentely yksiköissä

Taidekummi ei toimi yksin vaan yhdessä

Vaikka taidekummi työskentelee sosiaali- ja terveystalvelalan yksiköissä, on hyvä muistaa, että hän ei ole sote-alan ammattilainen. Tämän vuoksi taidekummi tarvitsee rinnalleen tarvittavan määrän alan koulutettua henkilökuntaa. Helposti haavoittuvan ryhmädynamiikan vuoksi on tärkeää, että henkilökunnan edustaja näkee taiteen hyödyt ja mahdollisuudet asiakkaiden hyvinvoinnille pelkän mukavan puuhastelun sijaan. Työntekijöiden ja taidekummin välisellä kemiolla on suuri vaikutus taideprosessin onnistumiseen. Parhaimmillaan yksikön työntekijä voi osallistua taidetoimintaan osallistujana saaden työkaluja ja oivalluksia omaan työhönsä.

Taidekummin sopeutumista yksikköön helpottaa taidekummitoimintaan perehdytetty työntekijä, lähdekummi, joka uskoo taiteen voimauttavaan vaikutukseen. Lähdekummi arvostaa taidekummin ammattilaisuutta ja päinvastoin. He pitävät tiivistä yhteyttä ja jakavat kokemuksiaan koko prosessin ajan. Näin he molemmat kehittyvät omassa ammattilaisuudessaan ja saavat työkaluja sekä innostusta omaan työhönsä. Lähdekummi voidaankin kutsua taidekummin työn mahdollistajaksi.

2.5. Lähdekummi työparina

Lähdekummi on erikseen nimetty sote-palveluiden sekä hyvinvointityön osaaja, kuten hoitaja tai ohjaaja, joka työskentelee asiakkaan kanssa arjessa. Lähdekummi toimii tiiviissä yhteistyössä taiteen alan ammattilaisten, taidekummien kanssa huolehtien turvallisesta työympäristöstä. Lähdekummi osallistuu taidekummin järjestämään taide-työskentelyyn päästen myös itse mukaan taideprosessiin.

Lähdekummi on kiinteästi mukana suunnittelutyössä yhdessä taidekummien kanssa. Taidekummin työtä fasilitoivana työparina lähdekummin tehtävä on löytää omaan työympäristöön sopivia tapoja hyödyntää ja jatkaa taidetoimintaa. Lähdekummi saa taidekummeilta vinkkejä ryhmän ohjaamiseksi taidelähtöisin menetelmin. Taidekummijakson päätyttyä lähdekummi jatkaa asiakkaiden kanssa taidetyöskentelyä ammentaen saatuja menetelmiä ja kokemuksia.

Lähdekummit nimetään jokaisesta mukana olevasta yksiköstä. Heillä on mahdollisuus verkostoitua, jakaa kokemuksia ja kehittää toimintaa yhdessä muiden yksiköiden lähdekummien kanssa esimerkiksi kuukausittaisissa verkkotapaamisissa.

2.6. Hankkeessa tehtyjä havaintoja

Taidekummi voi täyttää aukkoja palvelupoluissa

Lähde! -manuaalin kokoamisessa käytettiin palvelumuotoilumenetelmiä kuten asiakasprofieileja, arvolutpauksia sekä palvelupolkuja asiakasymmärryksen kartoittamiseksi. Näiden avulla havaittiin taidekummitoiminnalla olevan näkyvämpiä vaikutuksia toisille asiakasryhmille kuin toisille.

Erityisen hyviä tuloksia saatiin mielenterveyskuntoutujien kanssa. Voimauttava taide antoi kanavan raskaiden asioiden siirtämiseksi itsensä ulkopuolelle. Asiakkaat havainnoivat itsestään uusia puolia ja rohkaistuivat ennen näkemättömällä tavalla kokeilemaan asioita, joita he eivät ennen voineet ajatellakaan tekevänsä.

He asettivat itselleen uusia positiivisia tavoitteita ja toteuttivat niitä. Myös maahanmuuttajien kanssa työskentelystä saatiin hyviä tuloksia. Palvelupolkuja tarkastellessa huomattiin kotoutuksessa täyttämätön aukko. Maahanmuuttajilla oli äärettömän suuri motivaatio oppia kieltä, jolloin taidekummi valitsi keholliset menetelmät kielen oppimiseksi. Kieli toimi kuitenkin väylänä sukeltaa sisälle suomalaiseen kulttuuriin sekä yhteiskuntamme kirjoittamattomiin sääntöihin. Kehollisuuden ja esittävän taiteen avulla maahanmuuttajat oppivat ymmärtämään millaisessa maailmassa Suomessa eletään. Tätä osiota ei ole varsinaisesti sisällytetty maahanmuuttajien suunnitelmiin, mutta taidekummitoiminnan kautta se olisi hyvin luonnollinen ja helposti toteutettavissa oleva kotouttamisen osa-alue.

	Ennen tuloa	1-2 päivä	1-2 viikko	3-4 viikko	5-8 viikko	9-12 viikko	3-6 kk kielenoppiminen	6-12 kk Taidekummi!	12-15 kk
Suunnitelmat ja prosessit	Kuljetukset ja tulkkien hankinta	Vastaanotto ja kuljetus	Kotokartoitus 1. vaihe	Kotokartoitus 2. vaihe	Yhteiskuntaorientaatio	Hlökohtaiset suunnitelmat	Kotouttamiskoulutuksen 1. osio	Integroituminen suomalaisuuteen ja yhteiskunnan kirjoittamattomiin sääntöihin.	Tarvittaessa paikkakunnalta muutto
Asuminen	Asumisen järjestelyt	Vastaanotto ja asettumiset koteihin							
Arki kotona		Opastus arkeen, kuten kaupassa käynti	Terveystarkastukset alkaa	Terveystarkastukset lopuille	Koulu ja päiväkotitutustumiset		Koulu ja päiväkoti alkaa	Tuki omien asioiden hoitoon	Työkokeilu, opiskelu, työ
Viestintä ja tiedottaminen	Viestintä kuntalaisille ja verkostoille	Ystävperheiden kanssa yhteistyö		Infotilaisuudet kohderyhmälle		Omankieliset vertaisryhmät	Yhdistykset mukaan kotoutumiseen		
Viralliset asiakirjat	Asiakirjojen valmistelu	Rajatarkastukset ja rekisteröinnit	Sopimukset ja hakemukset	Sopimukset ja hakemukset					

Kiintiöpakolaisena Suomeen saapuneen maahanmuuttajan tai maahanmuuttajaperheen palvelupolku.

Morgan Maahanmuuttajan tarina

Lempeä ja kohtelias Morgan saapui Suomeen useamman maan kautta reilu vuosi sitten. Morganin maailma oli vaikeiden asioiden värittävä, mutta toiveikkaana hän toivoi löytävänsä Suomesta vakaamman tulevaisuuden. Halu kielen ja kulttuurin oppimiseen oli suuri. Arkea painoi kuitenkin ikävä, koska osa perheestä asui edelleen aiemmassa kotimaassa. Morgan pyrki sivuttamaan ikävän, vaikkakin ajatus kotiinpaluusta kummitteli mielessä koko ajan.

Taidekummin aloittaessa voimauttavan taidetoiminnan oli ryhmän suurin toive kielen oppiminen. Taidekummi päätti tutustuttaa osallistujat suomen kieleen ja suomalaisuuteen esittävän taiteen keinoin. Kieltä oli opeteltu aiemminkin, mutta perinteisemmillä menetelmillä.

Kehollinen työskentely ei juurikaan innostanut ryhmää, etenkin kun yhteistä kieltä ei tahtonut löytyä. Taide vapautti kuitenkin ilmoille huumoria auttaen ymmärtämään, että asioilla voi myös leikkiä. Itsekriittisyydestä oli helpompi päästää irti, ja Morgan oli avoimempi uusille asioille.

Ryhmän kanssa työskennellessä pulpahti esiin hiljainen uskomus, että elämään liittyviä päätöksiä ei tehdä itse, vaan kaikki ohjataan ulkopuolelta. Taidekummi päätti valita rohkeutta lisääviä harjoitteita. Ryhmä kirjoitti omien

tekstiensä pohjalta näytelmän, jossa jokainen sai oman äänensä kuuluville. Morgan sisäisti harjoitteiden kautta uuden yhteiskunnan säännöt. Hänestä kuoriutui avulias ja sosiaalista silmää omaava ihminen.

Nyt Morgan on päässyt työkokeiluun paikalliseen palvelukotiin. Hän haluaa asettua Suomeen ja olla osa yhteiskuntaa. Morgan rakastaa omaa vahvaa yhteisöään, jota yhdistää samankaltaiset kokemukset. He pitivät toisistaan huolta ja vaalivat kulttuuriperintöään osana uutta suomalaista elämäntapaansa.

Morgan on parhaimmillaan ihmisten keskellä. Hän toivoo työllistyvänsä sosiaalialan tehtäviin ikäihmisten pariin. Hän myös haaveilee rauhallisesta ja tasapainoisesta perhe-elämästä Suomessa.

Mitjan, 26 v, arki oli elämää paniikkihäiriön kanssa. Hänen reviirinsä oli kaventunut oman asuntonsa ja pihapiiriin välille jatkuvien pelkotilojen vuoksi. Mitjalle oli tehty päätös eläkkeestä, joten hän ajatteli elämänsä olevan tässä ja nyt, yksin.

Mitjalle annettiin mahdollisuus osallistua mielenterveyskuntoutujien kuntouttavaan päivätoimintaan. Tämä vaati häneltä paljon - toisten ihmisten kohtaamiset ulkomaailmassa aiheuttivat paniikkikohtauksia. Päivätoimintaan astui kuitenkin taidekummi aloittaen pitkäkestoisen taidetyöskentelyn ryhmän kanssa.

Mitja Mielenterveyskuntoutujan tarina

Voimauttava taidetoiminta aloitettiin runojen ja saven yhteistyöskentelyllä, josta Mitja silminnähdessä innostui. Työskentelyn kautta sisään kätkeytävät kivuliaat kokemukset, tärkeiden läheisten kuolemat, saivat muodon. Selvisi, että luottamus elämään oli musertunut. Taidekummi näki, että järkevin työskentelytapa jatkossa olisi yksilötyöskentely.

Joskus keskustelutuokiot voivat lukita avautumisen sijaan, jolloin niillä ei aina päästä tunnekokemuksen työstämiseen. Taidekummilla on taidemenetelmiä, joiden avulla raskaat asiat voidaan siirtää henkilön ulkopuolelle. Näin niille voidaan piirtää ääriiviivat, ja voidaan jopa työstää niitä.

Taidekummin yksilötyöskentely kesti 12 viikkoa. Tänä aikana Mitja löysi itsestään uusia ulottuvuuksia ja onnistumisen kokemuksia. Hän rohkaistui ja uskaltautui palaamaan takaisin ryhmätoimintaan.

Nyt Mitjan arki on huomattavasti helpompaa. Hänen maailmansa on avautunut ja hän pystyy esimerkiksi kulkemaan yksin bussilla. Taide on täyttänyt Mitjan elämän ja hän harkitsee taiteilijan uraa. Hänellä on erityinen taito sanoittaa vaikeita kokemuksia taiteen kautta, ja tällä taidolla hän tulee auttamaan jatkossa myös muita.

Soini Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tarina

Soini, 24 v, oli eloisa nuori, jolla oli laaja kaveripiiri. Soini vietti lähes kaiken vapaa-aikansa rassaamalla autoja ja rilluttelemalla kavereidensa kanssa. Hän ajatteli, että maailma on häntä vastaan - kaikki pettävät aikanaan. Siksi hänestä oli kasvanut uhoava nuori, ja tällä asenteella oli vaikea suunnata kohti työelämää. Soini oli merkitty pitkäaikaistyöttömäksi.

Soini pääsi mukaan nuorten työpajaan, jossa vieraili viikoittain myös taidekummi ohjaten ryhmätaidetoimintaa. Voimauttava taidetoiminta aloitettiin helpolla kuvakorttiharjoitteella, joka sai aikaiseksi ryhmässä "Taide on paskaa" -reaktion. Huumorin, toistojen sekä erilaisten harjoitteiden myötä taidekummi sai Soinin rentoutumaan ja avautumaan. Hänen ongelmakseen ilmeni rikkonaiset perhesuhteet ja runsas alkoholin käyttö.

Taidekummin läsnäolo ja sanattoman viestinnän tulkinta auttoivat Soinia ymmärtämään, ettei hänen tekemisistään vain arvostella, vaan niitä voidaan myös arvostaa. Uhoamisen tarve ja alkoholin määrä vähentyi. Hän löysi myös heilan, joka tuo uutta motivaatiota Soinin elämään.

3 Taidekummin työ pähkinänkuoressa

Näin palkkaat taidekummin

1. Rekrytointi

Taidekummi on taiteen ammattilainen, joka soveltaa ammattitaitoaan tukea tarvitsevassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa työskentelyyn. Työ on vaativaa asiantuntijatyötä, joka tulee näkyä työnkuvan määrittelyssä, työajassa ja palkkauksessa. Koska taidekummi on taiteen ammattilainen, on tärkeää, että hänelle jää myös vapaa-aikaa omaan taiteelliseen työskentelyyn ja kehittämiseen ammattilaisena. Taidekummina ollessa taiteilija ei kehitä omaan taiteilijuuttaan, vaan keskittyy valjastamaan osaamisensa asiakkaiden käyttöön.

Koska taidekummi on oman taiteenalan ammattilainen, voi hän tarjota rajallisen määrän keräämiänsä ja kehittelemiänsä menetelmiä. Siksi on tärkeää miettiä, minkä taiteen alan ammattilaista yksikköön tarvitaan ja halutaan. Laajemmilla alueilla, kuten hyvinvointialueilla, voidaan palkata useampi taidekummi kerralla. Yhtäaikainen taidekummityöskentely kehittää taidekummien ammatillisuutta, lisää työssä viihtyvyyttä sekä toimii tärkeänä vertaistukena. Näiden lisäksi alueelle saadaan kattavampi tarjonta eri taiteenalojen hyödyistä, sekä materiaaleille ja työvälineille yhteinen budjetti, joka itsessään tuo toimintaan säästöjä.

Työsuhte
50% työaika

Palkkaus
vakituinen

Palkkaus
osa-aikatyö
1 600 €*

2. Perehdytys

Taidekummi tarvitsee organisaation sääntöihin ja työ- kulttuuriin tutustumisen lisäksi perehdytyksen yksiköihin, asiakkaisiin sekä työn suunnitteluun, jossa taiteilija täyttää oman työkalupakkinsa käytettävillä ammattilaismenetelmillä, -välineillä ja -materiaaleilla. Osa välineistä on taiteilijan omia, kuten ammattimuusikon soittimet, jolloin niistä maksetaan erillinen korvaus.

3. Taidekummitoiminta koordinaattorin kanssa

Taidekummitoimintaa koordinoi hyvät verkostoitumis- ja viestintätaidot omaava esihenkilö. Hän viestii yksiköiden ja taidekummin välillä sekä kartoittaa työskentelykohteiden tarpeet ja toiveet. Koordinaattori perehdyttää myös valittujen yksiköiden henkilöstön, vähintäänkin siellä työskentelevät lähdekummit, työskentelemään taidekummin kanssa.

Koordinaattori valitsee työskentely-yksiköt yhdessä taidekummin kanssa ja perehdyttää hänet valittuihin ympäristöihin. Tasavertaisena taidekumppanina taidekummin ei tarvitse tietää asiakkaiden taustoista tai sairaushistorioista, mutta asiakaspolkuihin (*sivu 16*) tutustuminen auttaa taidekummiä omaksumaan paikan kulttuurin ja arjen. Taidekummi tarvitsee koko toimintajakson ajan tilaa suunnittelulle ja valmisteluille, mutta eniten ne työllistävät toimintaa aloitettaessa. Koordinaattori auttaa taidekummiä kehittämistyössä ja huolehtii kaikkien osapuolten toimivasta yhteistyöstä.

4. Taidekummin työskentely yksiköissä

Taidekummityö alkaa ryhmätoiminnalla. Ensimmäiset vierailukerrat ovat tutustumista yksiköiden henkilökuntaan ja asiakkaisiin sekä työpariin, lähdekummiin. Ryhmän hiljalleen lämmittely on tärkeää. Mitä varhaisemmassa vaiheessa ollaan, sitä tärkeämmässä roolissa toimivat oheistoiminnat, kuten kahvitelu tai makkaranpaisto. On tärkeää, että osallistujilla on myös mahdollisuus vain seurata vierestä toimintaa ja osallistua siihen halunsa sekä rohkeutensa mukaan.

Idea tekemisestä nousee ryhmästä ja yksiköstä. Taiteilija etsii menetelmät omasta työkalupakistaan. Ryhmätyöskentelyä järjestetään viikoittain yleensä 3 tuntia kerrallaan, mutta taidekummi tiedostaa, että osa asiakkaista jaksaa työskennellä vain 45 minuuttia kerrallaan. Työskentely toteutetaan siis asiakkaiden ehdoilla.

Ryhmätyöskentely on yleensä työskentelyä paikan päällä, jossa välittyy paremmin läsnäolo - ilmeet, eleet ja oleminen. Osalle ihmisistä se on esimerkiksi pelkotilojen vuoksi ainoa työskentelytapa. Toisille taas sopii paremmin paikkariippumaton etätyöskentely. Sosiaalisia haasteita, kuten jännitystä tai äänenkäyttöä on joskus helpompi hallita etäyhteyksin.

Ryhmäytymisen jälkeen nousee ryhmästä selkeästi esiin henkilöt, jotka hyötyvät intiimimmästä työskentelystä. Näille henkilöille voidaan tarjota yksilötyöskentelyä tai kahden hengen taideystävien työskentelyä, jolloin henkilökohtaisempi sukellus taiteen tekemiseen on mahdollista. Yksilötyöskentelyssä taidekummi pystyy paremmin pureutumaan yksilön tarpeisiin ja työskentelytahtiin. Taideystävissä taas mahdollistetaan kahden eri yksilön kohtaaminen eri yksiköistä etäyhteyksin. Tässä pyritään vertaistukeen taiteen avulla.

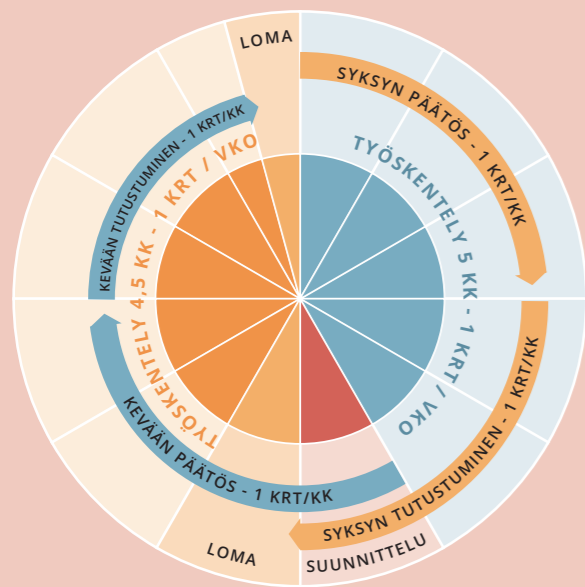

* Verrattavissa sosiaaliohjaajan palkkaan¹⁴
Taidekummin työnkuvan määritykset löytyvät luvusta 2.

5. Taidekummijakson päätös

Taidekummin työskentelyjakson pituus yhdessä yksikössä kestää vuoden. Sen aktiivinen aika, kokoontumiset kerran viikossa, kestää puoli vuotta, mutta on hyvä antaa aikaa sekä tutustumiseen että yksiköstä poistumiseen. Näihin molempiin on hyvä varata aikaa 3 kk, jolloin kokoontumiset voidaan järjestää kuukausittain. Tällöin taidekummista tulee odotettu vieras, eikä toiminta loppu yllättäen.

Toiminnasta on hyvä jäädä jokin fyysinen teos. Loppu-tuotoksen tekoon ei välttämättä tarvitse varata pitkää aikaa, ketterä työskentely riittää. Kehollisessa taidekummitoiminnassa on havaittu, että on itsetunnolle tärkeää, että toiminnasta jää asiakkaalle jotain pysyvää. Hankkeen loppuvaiheessa kehitettiin työkalu henkilökohtaisen Taidepolun laatimiseksi, jonka avulla asiakas voi palata omaan taideprosessiinsa ja siitä syntyneisiin oppeihin ja ajatuksiin. Se toimii myös palautteena ja mittarina taidetoiminnan vaikutuksista ja toimivista menetelmistä.

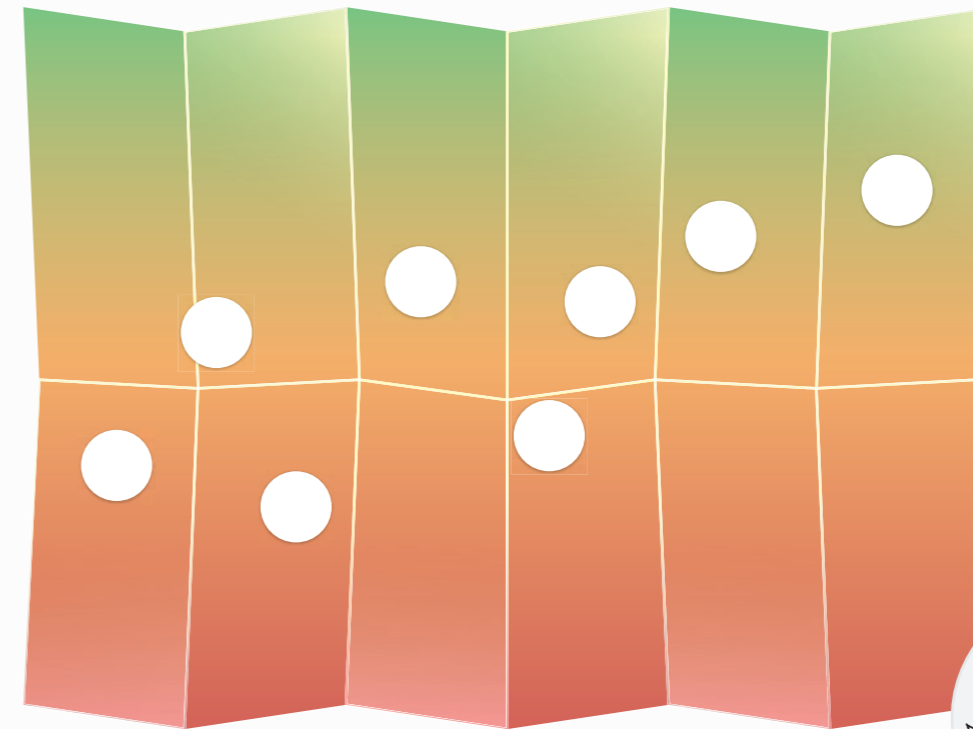

Taidekummin vuosisympyrä.

Taidekummin työskentely yksiköissä:

Työskentely viikottain + **Työskentely kuukausittain**
 2 ryhmää + 2 tutustumista tai päätöstä ryhmille
 2 yksilötyöskentelyä

Työajan jakautuminen 19 h 8 min viikossa.

Oli kiva että oli jotakin erilaista, mutta en tiää oikein mitä ajatella

Huomasin, että osaan käyttää värejä

Nukuin huonosti ja en jaksanut nyt yhtään tämmöistä puuhastelua

Taidepolku

Taidepolku on taitettava A2-kokoinen kartonkipohja, jossa on liikennevaloja mukailevilla väreillä kuvattuna tunneskaala. Taidepolkuun kuuluu myös tarra-arkki, jossa on 20 kpl Ø 50 mm kokoisia tarroja. Taidekummi jakaa ensimmäisellä kerralla kartonkipohjan ja tarrat, ja ohjeistaa asiakkaat Taidepolun käyttöön.

1. Jokaisen taidekerran jälkeen asiakas liimaa tyhjän tarran tunnettaan kuvaavalle väriyöhykkeelle.
2. Tämän jälkeen hän kirjoittaa ajatuksensa päivän taidetoiminnasta tai syynsä fiilikselle.
3. Taidekummi pitää itsellään kirjaa jokaisen taidehetken sisällöstä ja tapahtumista.
4. Viimeisellä taidehetkellä tutkaillaan Taidepolkuja. Mikäli asiakkaalle sopii, ottaa taidekummi kuvan valmiista polusta. Taidekummin muistiinpanojen ja polun avulla voidaan arvioida ja kehittää toimintaa.

Rekryilmoitus

Haemme neljää taidekummiä

Taidekummi tekee taidetta yhdessä sote-alan yksiköiden asiakkaiden kanssa ja heidän ehdoillaan. Taidekummitoiminnan kohderyhmiä ovat sosiaalisen kuntoutuksen tarpeessa olevat työikäiset mielenterveyskuntoutujat, päihdekuntoutujat, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, maahanmuuttajat ja kehitysvammaiset koko Oulunkaaren kuntayhtymän alueella. Toimintaan osallistuminen on osallistujille maksutonta.

Taidekummin tehtävänä on jalkautua yhteisöjen pariin toimien ohjaajana sekä yksilö- että pienryhmätoiminnassa tuoden esiin heidän vahvuuksiaan. Taidekummi työskentelee yhdessä kulttuuri- ja hyvinvointityötä tekevien ammattilaisten kanssa. Hän myös toimii työparina erikseen nimettyjen sote-alan osaajien, lähdekummiensa kanssa.

Etsimme nyt eri taiteenalojen ammattilaisia, joilla on halua kehittää edelleen uutta ammattinimikettä.

Hakijoilta edellytetään omaa vahvaa taiteellista ammattitaitoa ja aikaisem-

paa kokemusta taiteen soveltavasta käytöstä. Hakijoilta toivotaan kokemusta erityisryhmien kanssa työskentelystä sekä itsenäistä ja joustavaa työtettä. Haku on avoinna kaikkien taiteenalojen edustajille, kuten elokuva, kuvataide, musiikki, sanataide, sirkus, tanssi, teatteri ja valokuvaus.

Taidekummin työ koostuu seuraavista tehtävistä:

- asiakkaisiin tutustuminen omaa taiteellista osaamista hyödyntäen
- ryhmämuotoisen taidetoiminnan suunnittelu ja toteutus
- asiakkaiden omien taidepolkujen suunnittelu yhteistyössä osallistujan ja sote-työntekijöiden kanssa
- taidetyöskentely osallistujan kanssa, yhteydenpito säännöllisten tapaamisten lisäksi esim. etäyhteyksien välityksellä.
- tutustumiskäyntien järjestäminen, esim. vierailut ateljeissa tai kulttuuri-tapahtumaan osallistuminen
- muu innostaminen ja mahdollisuuksien avaaminen kuten esim. harrastusmahdollisuuksien selvittäminen
- yhteistyö kunnan muiden kulttuurihy-

vinvointityötä tekevien ammattilaisten kanssa

- toiminnan tulosten seuranta, palautteen keruu ja raportointi

Etsimme Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Oulunkaarelle yhteensä neljää (4) taidekummiä toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen. Oulunkaaren aluetta edustavat kunnat Ii, Pudasjärvi, Utajärvi ja Vaala. Taidekummi työskentelee kahdessa tai kolmessa yksikössä kerrallaan. Tehtävä on osa-aikainen 50% työajalla, jolloin palkkaus on 1600 €/kk. Palvelusuhteen ehdoissa sovelletaan KVTESiä. Työ keskittyy pääasiassa virka-aikaan ja siihen sisältyy matkustamista. Toivomme oman auton käyttömahdollisuutta.

Pyydämme hakemuksia 31.3.2023 klo 23:59 mennessä.

Lisätiedot puhelimitse 080 223 445 tai sähköpostitse virka.henkilo@pohde.fi.

Yhtäaikainen taidekummityoiskentely kehittää taidekummiensa ammattilaisuutta, lisää työssä viihtyvyyttä sekä toimii erityisen tärkeänä vertaistukena. Näiden lisäksi alueelle saadaan kattavampi tarjonta eri taiteenalojen hyödyistä.

Taidekummit Talvikki Pisilä ja Martu Väisänen
Kuvaaja: Jaani Föhr

Taide osana kunnan toimintaa

Lähde! -hankkeessa järjestettiin palvelumuotoilupajat Oulunkaaren kuntien henkilöstölle. Niissä suunniteltiin yhdessä, miten kunta voisi jatkossa hyödyntää taidetta ja taiteilijoita tilojen sekä palveluiden kehittämisessä. Pelilliset ja innostavat työpajat pidettiin kevään ja syksyn 2022 aikana. Kuvitukseen on koottu haasteita ja ratkaisuja taiteen levittämiseksi kuntiin.

Haasteet

1 Kulttuuri on yhtä kuin yksi kunnan työntekijä.

2 Taide on kuluerä, jonka tuloksia ei osata mitata.

Ratkaisut

3 Taiteesta puhutaan enemmän ja kulttuurilla piristetään arjen työskentelyä.

4 Taidetoiminta lisätään kiinteäksi osaksi kunnan toimintaa ja strategioita.

5 Hyviksi todettuja

6 taidekokemuksia jaetaan kasvotusten.

7 Taide osana katujen ja puistojen viihtyvyyttä.

8 Taide mukana julkisten rakennusten sisustamisessa.

Lopputulemat

9 Taide mukana yhteisten tilojen ja toimintojen suunnittelussa.

Taide osallisuuden lisäämisessä

10 Taide osana kuntamarkkinointia.

4 Projektitaiteilija levittää taidetta kuntiin

Taiteella ratkaisuja julkiselle sektorille

Projektitaiteilijatoiminta on lyhytkestoista taidetoimintaa, jossa ammattitaiteilija suunnittelee ja tekee yhteisötaidetta yksiköiden asiakkaiden kanssa. Tilaus taiteelle lähtee kunnassa ilmenneestä tarpeesta, olipa kyse sitten alueesta, rakennuksesta, huoneesta tai tuotettavasta palvelusta. Yleensä taustalla on ongelma tai tarve, jota voidaan tutkia ja käsitellä taiteen keinoin.

Taidekummin tapaan projektitaiteilija voi olla minkä taiteenalan ammattilainen tahansa, kunhan projektitaiteilijan työskentely on yhteisötaidetta. Hyvä projektitaiteilija osaa toteuttaa projektin suunnitellusti ja ottaa työskentelyssä huomioon asiakkaiden kyvyt ja tarpeet.

Projektitaiteilija toimii yrittäjämäisesti. Hän työskentelee toimeksiantosuhteessa, eli yrittäjänä tai yhdistyksen / osuuskunnan / yrityksen työntekijänä. Osa taiteilijoista hallitsee yrittäjämäisen ajattelutavan, mutta suuri osa heistä tarvitsee tähän tukea. Tilaajan on hyvä huomioida, että kokematon yrittäjä alimitoittaa helposti ajankäytön, jolloin projekti voi paisua kannattamattomaksi toiminnaksi - siis hyväntekeväisyystyöksi. Siksi on tärkeää, että tilaaja osaa rajata projektin tarkasti.

Julkisella sektorilla on lukuisia selvittämättömiä jarruja ja haasteita, jotka saataisiin ratkaistua ketterästi poikkeavalla katsontakannalla. Taiteen yksi ominaisuus on tuoda virkistävää ajattelua ja pehmeitä arvoja säädeltyyn toimintaan. Tilojen taidelähtöisessä suunnittelussa voittaa sekä kunta että kuntalainen. Teknisiin suunnitelmiin ja virallisiin strategioihin saadaan lisättyä mielekkäästi käyttäjien tarpeita sekä lisättyä osallisuutta julkishallintoon.

6 kokoon-
tumista

Korvaus
3 500 € + alv
sis. matka-
kulut

Materiaali- ja
välinekorvaus
max. 500 €

”Asiakkaiden elämässä tärkeintä on osallisuus, ja se huomioitiin hienosti taideprojektissa.”

Marja Lohvansuu, vastuuyksikköpäällikkö, Pudasjärvi

ESIMERKKI PROJEKTITAITEILIJAN TOTEUTTAMASTA PROJEKTISTA

Korteen Statement, Pudasjärvi

Lähde! -hankkeessa toteutettiin yhteensä kymmenen taideprojektia; kaksi projektia yhtä Oulunkaaren kuntaa kohden. Kunnat saivat itse määrittellä mihin ongelmaan tai tarpeeseen taiteilija halutaan työskentelemään. Lähde! -hanke kilpailutti, kirjoitti sopimukset ja auttoi projektitaiteilijoita projektin onnistumisessa.

Pudasjärven Statementin idea lähti kehitysvammaisten ryhmäkoti Korteen tarpeesta aloittaa muuttovalmistelut uuteen valmistuvaan tuetun asumisen yksikköön. Uuden ryhmäkodin rakennussuunnitelmat olivat aiheuttaneet naapurustossa hankausta, ja valituskierteen myötä rakennustöiden aloitusajankohta oli viivästynyt yhä uudelleen. Nyt työt olivat kuitenkin päässeet alkamaan.

Taiteilijan tehtävänä projektissa oli taidelähtöisin menetelmin suunnitella ja toteuttaa fyysinen yhteisötaideteos yhdessä asumisyksikön asiakkaiden kanssa. Sen tavoitteena oli kotouttaa kohderyhmää uuteen kotiin sekä esitellä tulevat asukkaat positiivisella tavalla alueelle.

Taiteilija toteutti asiakkaiden kanssa keraamisia teoksia sisältävän valaistun taulun. Teosta ei voitu asettaa suunnitelmien mukaisesti rakennustyömaan aitaan infotaulun viereen, mutta se tullaan myöhemmin sijoittamaan valmiin rakennuksen pihalle. Säädettyjen värivalojen ansiosta sisällä olevaa maisemaa ja väriä voidaan muuttaa, ja uudessa Korteessa tullaankin pitämäänkin värivaloviikkoja.

Korteen Statementia sponsoroi Kontio hirsitalot, joka rakensi ja lahjoitti teoksen kehykset. Ne ovat samaa Kontion hirttä kuin tuleva rakennus, jolloin teos toimii ikään kuin rakennuksen ylimääräisenä ikkunana. Projekti oli merkityksellinen tekijöilleen, jolloin heidän itsetuntonsa sekä kotiseuturakkautensa vahvistui.

5

Projektitaiteilijan toimeksi- anto pähkinänkuoressa

Näin hankit projektitaiteilijan

1. Tarve

Projektitaiteilija vastaa kunnassa ilmenneeseen tarpeeseen tai kehittämishaasteeseen taiteen keinoin. Taide toimii ikään kuin viestinnän välineenä keräten käyttäjien ajatuksia alueen, rakennusten tai toimintojen kehittämiseksi. Projektitaiteilija työskentelee käyttäjälähtöisesti kuntalaisten ja yksiköiden asukkaiden kanssa tuoden virkistävää ajattelua sekä pehmeitä arvoja säädeltyyn toimintaan. Tilaajan tulee siis etukäteen pohtia yksi käyttäjäryhmä, jonka ajatuksia tarvitaan, ja sopia asiasta valitun yksikön kanssa.

2. Kilpailutus

Projektitaiteilijan hankkiminen on ketterää, koska se ei vaadi raskasta rekrytointiprosessia. Näin ollen kuka tahansa voi hankkia projektitaiteilijan. Helpointa on tehdä käänteinen kilpailutus, jossa tilaaja asettaa hinnan ja tarjouksen jättäjä kertoo mitä sillä saa. Käänteisessä kilpailutuksessa tärkeintä on määritellä ongelma, johon ratkaisua haetaan, taideprojektin budjetti sekä ajateltujen kokoontumisten määrä. Koska jokaisessa taiteenalassa on omat vahvuutensa, suositus on, että tarjouspyyntö avataan kaikkien taiteenalojen edustajille. Jätetty idea ratkaisee.

Tarjouspyyntö kannattaa lähettää tunnettujen taiteilijoiden lisäksi lähialueiden taideseuroille, osuuskunnille ja paikallisten verkostojen ylläpitäjille, kuten kuntien vapaa-ajan toimelle, kulttuuritoimelle sekä alueelliselle Taikelle. Nämä levittävät erikseen pyydetessä viestiä omille verkostoilleen. Mikäli tarjoukseen halutaan kattavasti vastauksia, kannattaa haku julkaista nettisivuilla, missä ei tarvita sisäänkirjautumisia. Valmiit kilpailutuslupakirjeet on luotu suurina hankintoja varten ja ovat pienille hankinnoille raskaita kokoonsa nähden.

3. Valinta

Valintatilanteessa tarjousten joukosta nousee yleensä heti tilanteeseen sopivin vaihtoehto. Joskus tulee kuitenkin vaikeus valita kahden tarjoajan välillä. Tätä varten tarjouspyyntöön on hyvä merkitä haastatteluiden mahdollisuus. Haastattelut varmistavat päätöksen.

4. Toteutus

Tilaaja kutsuu koolle valitun taiteilijan ja yksikön edustajan. Palaverissa käydään läpi projektin vaiheet, aikataulutus, valmiin projektin luovutus ja laskutus. Tämän jälkeen projektitaiteilija toimii itsenäisesti yksikön kanssa pitäen kuitenkin tilaajan tietoisena projektin etenemisestä. Tilaaja osallistuu julkiseen luovutustilanteeseen, ja kutsuu median koolle. Joskus osallistuvat asiakkaat eivät halua tulla julki, ja silloin luovutus on vain yksikön kanssa pidettävä pieni juhlistamistilaisuus.

5. Budjetti

Kunnat haluavat näyttäytyä eloisina ja vetovoimaisina asuin- ja matkailupaikkakuntina, joilla on aktiivinen kulttuurielämä. Strategisesti taidetoiminta mainitaan kuitenkin usein vain kuntien kulttuuriohjelmissa ja -strategioissa, jolloin käytössä olevat budjetit ovat poikkeuksia lukuun ottamatta pieniä. Taiteen hyödyntäminen ja taiteilijoiden palveluiden ostaminen lisäävät todistettusti kuntien vetovoimaisuutta. Tätä varten taide ja taidetoiminta tulisi näkyä laajemmin kuntastrategioissa ja hyvinvointisuunnitelmissa. Lisäksi on tärkeää, että taide on mainittu prosenttitaiteen lisäksi myös teknisen puolen strategioissa. Vain nämä toimenpiteet mahdollistavat, että taidetta ja taiteilijoita hyödyntävään toimintaan budjetoidaan rahaa.

Tarjouspyyntö projektitaiteilija

Tarjouspyyntö

Pyydämme tarjousta Pudasjärvellä itsenäisesti toteutettavaan yhteisötai-deprojehtiin, jossa taiteilija vetää työpa-jakokonaisuuden kehitysvammaisten kanssa taidelähtöisin menetelmin.

Pudasjärven "statementin" idea on lähtenyt Ryhmäkoti Korteen tarpeesta aloittaa muuttovalmistelut uuteen valmistuvaan tuetun asumisen yksikköön yhdessä asukkaiden kanssa. Paikalle halutaan jättää omat sormen-jäljet vahvistamaan kotoutumista, ja esitellä taiteen avulla tulevat asukkaat naapurustolle. Taiteilijan tehtävänä projektissa on taidelähtöisin menetelmin suunnitella ja toteuttaa yhteinen teos, jonka tehtävänä on kotouttaa kohderyhmää sekä rikkoa ennakkoluuloja ympäristössä. Projektin tuotos tulee olla fyysinen, siirrettävä teos. Projektissa hyödynnettävä taidemuoto on vapaa.

Aika ja paikka

Projektit toteutetaan marras-joulukuun 2022 aikana nykyisissä Ryhmäkoti Korteen tiloissa.

Kohderyhmä

Ryhmäkoti Korte ja päivätoiminnan asiakkaat. Osallistujaryhmä 10-15. Projekti toteutetaan yhteistyössä yksikön työntekijöiden kanssa.

Tarjouksen ehdot

Tarjouksen loppusumma on 3500 € (+ alv. 24%, mikäli taiteilija on alv-velvolinen), joka sisältää:

- suunnittelu ja yhteydenpito Lähde!-hankkeen ja kunnan mielenterveyspalveluiden kanssa
- tapaamiskerrat kohderyhmän kanssa kuusi (6) kertaa. Projektin tarkempi aikataulu sovitaan yhdessä suunnitteluvaiheessa.
- mahdollisiin mediahaastatteluihin osallistuminen
- matkakulut, majoitus ja päivärahat
- työskentelyyn tarvittavien työvälineiden käyttö projektin aikana
- Hanke maksaa laskutettavan summan lisäksi materiaalikustannuksia max. 500 euroa +alv. (saa käyttöön jätettävän tarjouksen päälle).

Tarjouksen sisältö

- Laskutettavan tahon nimi, yhteystiedot ja Y-tunnus
- Projektin toteutuksen kevyt alustava suunnitelma ja aikataululuonnos.
- Alustava arvio materiaali- ja tarvikekustannuksista.
- Liitteeksi CV ja/tai portfolio/referenssit, joista ilmenee, kuinka monta vastaavaa projektia on tehnyt ja niiden pituus sekä laajuus (tunti/päivä/viikko/kuukausi).
- Todistus voimassaolevasta Tyel- tai YEL-vakuutuksesta

(Saat sen PDF-muodossa kirjautumalla pankkitunnuksillasi oman eläkevakuutusyhtiösi nettisivuille) tai yhdistyksen talkootyöväkkuutuksesta.

Tarjous tulee jättää ti 01.10.2022 klo 23:59 mennessä osoitteeseen virka.henkilo@pohde.fi. Tarjoukseen liittyvät kysymykset lähetetään samaan osoitteeseen 15.09.2022 mennessä. Kysymykset ja niiden vastaukset julkaistaan sivulla www.lahdehanke.fi 17.09.2022.

Valintaperusteet

Tarjoukset, jotka täyttävät asetetut vaatimukset, hyväksytään vertailuun, ja ne pisteytetään seuraavasti:

1. Palvelun sisältö ja suunnitelman toimivuus (1-7 pistettä)
2. Taiteilijan aikaisempi kokemus vastaavista tehtävistä sekä referenssit (1-3 pistettä)

Tarjoukset avataan 02.10.22. Päätös hankinnoista tehdään viimeistään 06.10.2022, ja ne ilmoitetaan tarjouksen jättäneille sähköpostitse.

Sopimus projektitaiteilija

Lähde! Taiteesta osallisuutta -hankkeen projektitaiteilija Pudasjärvelle

1. Sopimuksen osapuolet

Tarjoaja: Projekti Taitelija tmi, Taiteilijantie 6, 91100 Ii
Tilaaaja: Lähde! Taiteesta osallisuutta -hanke, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Piisilta 1, 91100 Ii

2. Sopimuksen kohteet

Projektikohteena on Pudasjärvelle valmistuvan, uuden tuetun asumisen yksikön muuttovalmisteluihin liittyvä moninaista asumista esilletuova teos, "statement". Tavoitteena on auttaa asukkaita kotoutumaan uuteen ympäristöön ja esitellä tulevat asukkaat taiteen avulla naapurustolle. Yhteisötaideteos suunnitellaan yhdessä kehitysvammaisten asukkaiden kanssa. Tällä sopimuksella sovitaan projektin toteuttamisesta sekä immateriaali- ja tekijänoikeuksista.

3. Palvelun sisältö ja laatu

Projekti Taiteilija toteuttaa projektin marras-joulukuussa 2022 kohderyhmän kanssa kuusi tapaamista, joista jokaisen kesto on 3-5 tuntia. Projektin aikana luodaan moninaista asumista esilletuova teos "statement" ryhmän yhteisten suunnitelmien pohjalta. Teokseen tuodaan elementtejä, joita osallistujat haluavat itsestään esitellä. Tapaamiset

sisältävät mahdollisesti julkistamistilaisuudet, jotka voivat olla joko kutsuvieraille tarkoitettuja tai julkisia. Osallistujia on 10-15 kpl.

4. Hinta

Projektin hinta on 3500 € (alv0), mikä sisältää tarvittavan yhteydenpidon hankkeen edustajien ja yksikön kanssa, suunnittelun, tapaamiset kohderyhmän kanssa, mahdollisiin mediahaastatteluihin osallistumisen, matkakulut, mahdolliset majoituskulut ja päivärahat sekä omien tarvittavien työvälineiden käytön. Hanke maksaa laskutettavan summan lisäksi materiaali- ja tarvikekustannuksia tarpeen mukaan max. 500 € (alv0)/projekti.

5. Maksuehdot ja viivästyskorko

Laskutus verkkolaskulla. Viivästyskorko korkolain mukaan. Koko summa laskutetaan sen jälkeen, kun kaikki tapaamiset on pidetty ja teos luovutettu.

6. Immateriaalioikeudet ja tekijänoikeudet

Tarjoajan projektissa käyttämät menetelmät ovat tarjoajan omistamia eivätkä niiden oikeudet siirry hankkeelle. Julkisesti rahoitettujen hankkeiden tulokset ovat kuitenkin julkisia. Tällöin hankkeen tulokset ovat vapaasti levitettävissä ja hyödynnettävissä.

Projektissa syntyvä teos on hankkeen omaisuutta. Teos sijoitetaan Pudasjärven kuntaan, jolla on hankkeen yhtenä rahoittajana teoksen täydet käyttöoikeudet. Tarjoajalle ja teoksen muille toteuttajille jää projektien moraaliset tekijänoikeudet.

7. Tilaajan ja toimittajan velvollisuudet

Tilaaaja antaa palveluntuottajalle riittävät ja oikeat tiedot palvelun tuottamista varten. Palvelun toimittaja tuottaa palvelun hyväksytyssä tarjouksessa määritellyllä laadulla ja ammattitaidolla.

8. Muut sopimusehdot

JYSE 2015 PALVELUT -ehtojen mukaisesti. Sopimuksen pätevyttä, tulkintaa ja soveltamista koskevat erimielisyydet, joita sopijapuolet eivät voi keskenään sopia, jätetään Oulun käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

Sopimuksen yhteyshenkilöt ja allekirjoitukset sekä päivämäärä

Virka Henkilö

Projekti Taiteilija

6 Lähteen tekijät

Lähde! -hankkeissa on työskennellyt laaja osaajajoukko taiteilijoita sekä asiantuntijoita. Heidän ajatuksensa Lähteestä on kerätty tähän.

Jetta Huttunen

Miettiessäni Lähde! -hanketta, päällimmäiseksi nousee sosiaalisen taiteen sovelukset ja taiteen voimauttavat vaikutukset erityisryhmille sekä heikommassa asemassa oleville. Taide voi todellakin voimaannuttaa jopa niin, että ihmisellä on uskallusta muuttaa omaa elämäänsä. Opin hankkeen aikana paljon sosiaali- ja terveysalan käytännöistä, ja siitä palosta, jolla ihmiset tekevät töitä.

Merja Männikkö

Lähde! -hankkeen aikana minussa vahvistui ajatus, että tärkeintä on, miten kohtaat ihmisen. Taiteen keinoin voimme tutustua toisiimme, oppia itsestämme ja toisistamme uutta ja nauttia yhteisistä hetkistä.

Yksi merkittävimmistä hetkistä henkilökohtaisesti oli, kun saimme Tuomo Kangasmaan kanssa päätökseen lähes kahden vuoden mittaisen yhteiskirjoittamisprosessin vuonna 2021. Yhteisötaiteen etiikka – tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle -antologiassa on mukana yhteisartikkelimme otsikolla Arjen aines ja taidetyöskentelyn eettiset valinnat. Tässä pohdimme Taiteesta voimaa arkeen -hanketta taiteilijan ja hanketyöntekijän näkökulmista.

Talvikki Pisilä

Hanke on ollut korvaamattoman tärkeä kokemus, joka on mahdollistanut monen ihmisen kohtaamisen taiteen avulla. Taide on antanut eri ulottuvuuden ja merkityksen. Hienoimpia olivat hetket, kun lukkiutuneet tunteet väistyivät ja tuli ahaa -elämyksiä. Ihminen sai uutta näköalaa ja itsetunto vahvistui taidekokemusten kautta.

Taidekummityö on osoittanut, kuinka yksiköissä toimiva henkilökunta ja taiteilija katsovat maailmaa eri näkökulmista. Se parhaimmillaan yhdistyessään saa todella täydentävän ja avaran tavan työskennellä inhimillisyyden keitaalla.

Ulla Autio

Hanke mahdollisti hienoja kohtaamisia, joissa luova tekeminen toimi yhteisenä kommunikoinnin kielenä. Se avasi rohkeuden kokeilevalle mielelle ja uuden syntymiselle. Yhteistyö eri luovalla alalla toimivien ammattilaisten kanssa laittoi ajattelemaan ja toimimaan uudella tavalla. Se oli avartavaa ja antoisaa.

Sain hienoja työkaluja omaan työhöni ja ennakkoluulotonta asennetta uutta kohtaan. Opin paljon ihmisen aitouden merkityksestä kohtaamisissa.

Inka Hyvönen

Lähde! -hankkeesta tulee mieleen yhdessä tekeminen ja uuden oppiminen sekä ajatus siitä, että taide kuuluu kaikille, ei vain kokijana vaan myös tekijänä. Opin hankkeesta ennen kaikkea ennakkoluulottomuutta kokeilla uutta!

Mieleenpainuvinta olivat erilaiset juhlahetket, kuten näyttelyiden avajaiset, teosten julkistukset ja esitykset, joissa kokemuksia päästiin jakamaan. Näissä konkretisoitui liian usein näkymättömiin jäävä yksiköissä tehty tärkeä työ.

Taija Sailio

Hankkeessa mieleenpainuvinta oli rohkeus ja heittäytyminen, jota vaadittiin ihan kaikilta mukana olleilta, osallistujista Oulunkaareen. Oli upeaa seurata, miten taiteilijat toivat mukanaan uusia näköaloja ja yhteys syntyi - jopa ilman yhteistä kieltä. Tässä opinkin, että luovuus ei näe rajoja.

Oli aina ilo päästä juhlistamaan tehtyä työtä - näyttelyn avajaiset, teoksen ensinäytös, oma työ painettuna. Ne olivat upeita jaetun ylpeyden hetkiä.

Martu Väisänen

Lähde -hanke on tehnyt upeaa työtä taiteilijoiden työllistämiseksi kunta-alalla. Olen iloinen päästessäni mukaan näin taitavaan joukkoon. Näin, miten aidosti taiteen avulla voi saada voimaa, toivoa ja itseluottamusta.

Upeinta oli, kun ihmiset esteistä huolimatta jaksoivat tulla taidepäiviin, ja saada palautetta, että niitä odotettiin. Ryhmiin kehittyi oma huumori - syntyi iloa ja toivoa. Tätä ei saavutettu sattumalta, sillä taustalla on moniammatillinen yhteistyö; vankka ammattitaito ja rakkaus työhön, mitä me taitelijat yhdessä sosiaalialan ammattilaisten kanssa teimme. Opin, että hyvän työparin avulla työskentely on todella antoisaa ja palkitsevaa, ja se tuottaa myös tulosta!

Heidi Jäärni

Ensimmäinen ajatukseni hankkeesta on yhdessä kehittämisen voima eri toimijoiden kesken. Oulunkaaren kuntayhtymän ja KulttuuriKauppilan yhteistyö oli tälle toimiva pohja. Suunnitteluun otettiin mukaan niin kuntien työntekijät, yksiköiden henkilökunta, asiakkaat kuin taiteilijat. Kaikki olivat yhdessä kehittämässä aidosti toimivia ratkaisuja.

Hankkeen huippuhetkiä oli käydä läpi niin pieniä kuin suuria onnistumisia taiteilijoiden ja yksiköiden kanssa. Oli upeaa todistaa, miten taidetyöskentely auttoi osallistujia motivaation löytämisessä tai vei heitä eteenpäin heidän omissa tavoitteissaan. Siinä sai pyyhkiä tippaa linssistä useamman kerran.

Arja Packälén

Oli hienoa päästä tekemään työtä taide- ja kulttuurialan ammattilaisten kanssa sekä huomata miten sote-alan ammattilaiset saivat uutta intoa ja potkua työhönsä. Näiden ammattilaisten yhdistelmä oli taatusti panostuksen arvoista.

Vaikuttavinta minulle oli kokea se into, mikä näkyi hankkeen asiakkaiden osallistumisessa sekä ammattilaisten ilo ja ylpeys tekemisestään. Myös hankkeen ohjausryhmän kokoukset jäivät mieleeni kannustavina ja keskustelevalle. Sen jäsenet olivat aidosti omistautuneita tehtävänsä. En ole missään nähnyt vastaavaa.

Sanna-Maija Karjalainen

Ensimmäinen ajatukseni hankkeesta on saamani monipuolinen kokemus sote-alan ja taiteen rajapinnalta. Olen myös saanut ai-tiopaikalta todistaa taiteen voimaa ja saanut olla mahdollistamassa sellaisten ihmisten pääsemistä luovuuden äärelle, jotka eivät muuten tulisi lähteneeksi taidetoimintaan mukaan.

Hankkeen kollegiaalinen jakaminen toisten taidekummien sekä hanketyöntekijöiden kanssa oli antoisaa, samoin yhteistyö monien hienojen yksikköjen kanssa. Opin hyödyntämään vahvuksiani ja nostamaan asiakkaiden luovuutta ja osaamista esille. Oli ainutlaatuista olla mukana Lähde! -hankkeessa teatteritaiteilijana.

Sanna Juutinen

Lähde! -hankkeet ovat olleet vaikuttavia ja rohkeita, ja niillä on saatu aikaan positiivisia muutoksia monien ihmisten elämässä. Hankkeissa työskennellessäni olen nähnyt taiteen hyödyntämisen mahdollisuudet sekä tilojen että toimintojen kehittämisessä. Taiteella on merkittäviä vaikutuksia myös osallisuuden vahvistamisessa.

Vahvin muistoni on, kun toimin itse tulkin roolissa taiteilijan kanssa sekä ryhmässä että yksilötyöskentelyssä. Pääsin siinä itsekin osalliseksi butoh-tanssiin. Muutenkin kohtaamiset eri alojen taiteilijoiden kanssa ovat olleet mieleenpainuvia.

Heidi Ranta

Minulle vaikuttavinta hankkeessa on ollut taidekummin työ – ne lukuisat kohtaamiset ja ihmiset sitä kautta. Ajattelen, että työ oli kuin tehty minulle. Olen onnekas, että minut valittiin ja sain työskennellä näin arvokkaiden asioiden äärellä.

Palkitsevimpiä ovat olleet ne hetket, joissa olen saanut todistaa toisen itsetunnon kasvamisen ja rohkeuden olla enemmän oma itsensä. Hienoa on ollut myös se vilpittömän onnellinen odotus, kun taidekummina on saanut tulla uudelleen ja uudelleen yksikköön.

Maija Suomela

Lähde -hankkeesta tulee ensimmäisenä mieleen taiteen kautta saadut positiiviset vaikutukset toimintaan osallistuneiden elämään. On ollut hienoa olla mukana niin osaavassa joukossa, ja tehdä taustatyötä arvokkaan asian eteen.

Hankkeen aikana opin, että kuka tahansa voi tehdä taidetta asemaan katsomatta. Yksi mieleenpainuvimmista hetkistä on ollut se, kun pääsimme tiimin kanssa itsekin kädet savessa tekemään taidetta.

7. Kiitossanat

Lähde! -manuaalin kokoaminen oli samalla inspiroiva, mutta suloisen kiduttava projekti. Sain kokea riemun hetkiä haastatellesani hankkeen eri toimijoita sekä penkoեսani jäävuoren kokoisia Lähde! -hankkeen tiedostoja. Kaikista materiaaleista välittyi se palo millä jokainen työntekijä oli pyrkinyt edistämään hyvinvointitaiteen asettumista osaksi julkisen sektorin toimintaa. Pysin koostamaan tähän manuaaliin kaiken sen poltteen, millä hyvinvointitaidetta on hankkeessa tehty. Kiitos kaikille palosieluille!

Konseptointityö jää mieliini ikimuistoisena matkana, jota en suinkaan tehnyt yksin. En olisi kyennyt laajentamaan näkökantaani ilman tiivistä keskusteluyhteyttä, enkä saanut niin uskomattomia oivalluksia ilman hedelmällistä yhteistyötä. Siksi erityiskiitokset kuuluvat seuraaville henkilöille:

Kiitos Sanna kärsivällisyydestäsi, jota välitit minulle aina haasteen noustessa eteen. Olit koko projektin intensiivisenä tukena ja ohjasit lempeästi oikeaan suuntaan. Olet projektipäälliköiden aatelial!

Kiitos Jetta, että annoit vahvaa näkemystäsi manuaaliin ja avustit rakenteen luomisessa. Ennen kaikkea kiitos, että sain yhdistää opinnäytetyöni konseptityöhön.

Kiitos Heidi, että autoit ripeästi aineiston keräämisessä. Asioiden pallottelu oli kanssasi ketterää ja haastoit ajatteluani tuoden virkistystä tuotokseen.

Kiitos Maija tarkkasilmäisestä oikoluvusta. Ilman sinua manuaalissa olisi hurjasti kirjoitusvirheitä ja outoja ilmauksia.

Kiitos Talvikki uskomattomasta viisaudesta-si. Yhteistyömme oli hedelmällistä - aina ei tarvittu edes sanoja, kun jo tiesimme mitä toinen on sanomassa.

Kiitos Martu, että toit laajaa osaamis pohjaasi ja pohdintaasi työhön, ja että sanoitit niin monia asioita.

Kiitos Sanna-Maija, että avasit silmäni taidekummitoiminnan uskomattomille hyödyille ja tuloksille.

Kiitos Metropolia ammattikorkeakoulu opeista ja mahdollisuudesta manuaalin työstöön Muotoilun YAMK-opinnäytetyön pohjana.

Haluan kiittää vielä Puiston Jereä ja Vellua, teitte ison ja näyttävän taittotyön!

8. Lähde! -manuaalin lähteet

- 1) Tieteen termipankki, Hyvinvointitaide. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:hyvinvointitaide>
- 2) Taikusydän, Käsitteet. <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>
- 3) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Osallisuuden edistäminen. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>
- 4) Tarja Pääjoki ja Oona Tikkaaja (toim.). 2018. TAIDE PALVELEE – soveltavan taiteen palvelumuotoilu. Hyvinvoinnin välitystoimisto, ISBN 978-952-456-285-0 (verkkojulkaisu) Humanistinen ammattikorkeakoulu. s. 12 ja 45
- 5) Wikipedia, Taide. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Taide>
- 6) Blogit Savonia, Taidelähtöiset ohjausmenetelmät tukemassa osallisuutta ja voimavara lähtöistä toimintaa. <https://blogi.savonia.fi/sosiaalialakehittamassa/2020/11/06/taidelahtoiset-ohjausmenetelmät-tukemassa-osallisuutta-ja-voimavara-lahtoista-toimintaa/>
- 7) Suomen evankelisluterilainen kirkko, Kummin valinta ja tehtävät. <https://evl.fi/perhejuhlat/ristiaiset/kummien-valinta-ja-tehtavat>
- 8) Koneen säätö, Yhteisötaide on yhdessä kasvamista. <https://koneensaatio.fi/uutiset/yhteisotaide-on-yhdessa-kasvamista/>
- 9) Yle, Sinikka Pöllänen: Käsityö voi antaa virkistystä sekä tasapainon ja elämän tarkoituksellisuuden tunnetta. <https://yle.fi/a/3-7531915>
- 10) Scientific American, Intuition May Reveal Where Expertise Resides in the Brain <https://www.scientificamerican.com/article/intuition-may-reveal-where-expertise-resides-in-the-brain/>
- 11) Hellsten, T. 2022. Olemisen voima: Kirja rohkeasta ja levollisesta vaikuttamisesta. Helsinki: Kirjapaja.
- 12) Raami, A. 2020. Intuitio³: #intuitio3, #kolmeintuitiota, #superintuitio, #yhteys. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otava. s. 201
- 13) Kela, Laskurit. <https://www.kela.fi/laskurit>
- 14) Duunitori, Sosiaaliohjaajan palkka. <https://duunitori.fi/palkat/sosiaaliohjaaja>

KULTTUURIKAUPPILA

OULUNKAARI

ii IIN KUNTA

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

Euroopan unioni

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus